

PAASTUAJA TEINE PÜHAPÄEV AD 2022

1Ts 4:1–8 (2Aj 20:1–9; Mt 15:21–28)

1 Viimaks nüüd veel, vennad, me palume ja keelitame teid Issandas Jeesuses, et nagu te olete meilt saanud teada, kuidas teil tuleb elada ja Jumalale meeldida – nõnda te ju elategi –, et te selles veelgi enam edeneksite.

2 Te ju teate, millised korraldused me teile oleme Issandas Jeesuses andnud.

3 Jah, see on Jumala tahtmine: teie pühitsus, et te hoiduksite hooruse eest,

4 et igaüks teie seast oskaks pidada oma astjat pühitsuses ja aus,

5 mitte himude kires, nõnda nagu paganad, kes ei tea midagi Jumalast,

6 et ükski ei oleks üleastuja ega petaks oma venda asjaajamises, sest Issand maksab kõige säärase eest kätte, nii nagu me oleme seda teile ka enne ütelnud ja tunnistanud.

7 Jumal ei ole meid ju kutsunud rüvedusele, vaid pühitsusele.

8 Seepärast siis, kes on selle suhtes hoolimatu, see on hoolimatu mitte inimese, vaid Jumala vastu, kes oma Püha Vaimu teisse annab.

Sissejuhatus

Tessaloonika oli Makedoonia pealinn, kus Paulusel õnnestus tema teisel misjonireisil (aasta 50 paiku) tuua pöördumisele mõned juudid ja rohkelt paganaid (Ap 17:1–4). Paulus jutlustas Tessaloonika sünagoogis kolmel järjestikusel hingamispäeval, seejärel pöördus enamus Tessaloonika juutidest paraku tema vastu, nii et apostel pidi koos oma kaaslastega Tessaloonikast lahkuma (Ap 17:5–9), suundudes Beroia kaudu Ateenasse (Ap 17:10–15). Ateenas jõudsid Pauluseni teated Tessaloonika noori kristlasi tabanud tagakiusamisest ning ta saatis oma abilise Timoteose neid julgustama ja kinnitama (1Ts 3:1–5). Apostel ise siirdus peagi Korintosesse, kus ta pärast seda, kui Timoteos oli taas temaga liitunud ja talle Tessaloonikaist sõnumeid toonud (1Ts 3:6jj), kirjutas esimese (ja pärimuse järgi varsti ka teise¹) kirja tessalooniklastele. Esimene kiri tessalooniklastele on üldse varajasim [säilinud] Pauluse kiri (võib-olla ka varajasim kirjutis kogu Uues Testamendis).

Esimene kiri tessalooniklastele on eeskätt hingehoidlik, julgustav ja ülesehitav kiri. Selle esimeses pooles (1Ts 1–3) vaatab apostel tänuga tagasi Tessaloonika koguduse rajamisele ning sealsete kristlaste kaudu teistenigi jõudnud õnnistusele, kinnitades oma soovi neid peagi taas külastada. Kirja teine pool sisaldab mitmesuguseid manitsusi ja õpetusi, millest olulisimad on üleskutse pühitsusele ja Jumalale meelepärasele elule (1Ts 4:1–12) ning meeldetuletus Issanda peatsest tagasitulekust ja selleks valmistumisest (1Ts 4:13–5:11). Kiri lõpeb mitmesuguste igapäevase kristliku elu juhistega (1Ts 5:12–22).

¹ Alates 18. sajandist on mitmed uurijad 2. Tessaloonika kirja autorluse kahtluse alla seadnud.

Keelelisi märkuseid

Palume – ἐρωτῶμεν – sõna ἐρωτάω tähendab «küsimine», «nõudma», «[tungivald] paluma».

Keelitame – παρακαλοῦμεν – sõna παρακαλέω tähendab «manitsema», «noomima», aga ka «julgestama», «lohutama», «trüüstima».²

Issandas – ἐν κυρίῳ – sõna κύριος on Uues Testamendis enamasti Jumalale (ja Kristusele) reserveeritud tiitel, algses tähenduses «peremees», «omanik», «isand», «valitseja».

Jeesuses – Ἰησοῦ – nimi Ἰησοῦς tuleneb heebrea nimest יהושע ja tähendab «JHWH on pääste», «JHWH päästab».

Olete meilt saanud teada – παρελάβετε παρ' ἡμῶν – sõnasõnalt: «olete meie käest vastu võtnud».³

Kuidas teil tuleb elada – πῶς δεῖ ὑμᾶς περιπατεῖν – sõnasõnalt: «kuidas te peate käima».⁴ Sõna περιπατέω tähendab «[ringi] käima», «[edasi] astuma» ja tähistab ülekantult ka eluviisi.

Nõnda te ju elategi – καθὼς καὶ περιπατεῖτε – sõnasõnalt: «nagu te käite[gi]».⁵

Et te selles veelgi enam edeneksite – ἵνα περισσεύητε μᾶλλον – sõnasõnalt võiks tõlkida: «et teeksite seda veelgi külluslikumalt».⁶

Pühitsus – ὁ ἁγιασμός – sõna ἁγιασμός – «pühitsus» – tähistab eeskätt millegi/kellegi Jumalale või jumalateenistuseks otstarbeks eraldamist, samuti puhastamist.

Hoorusest – ἀπὸ τῆς πορνείας – sõna πορνεία – «hoorus» – alg tähenduseks on «enesemüümine», kuid laiemalt tähistatakse sellega igasugust lubamatut (s.t abieluvälist) seksuaalvahekorda. Ülekantult kasutatakse seda sõna Uues Testamendis ka ebajumalateenistuse iseloomustamiseks.

² 1968. aasta piiblitõlkes: «manitsema».

³ 1739. aasta Piiblis: «ollete meie käest saanud»; 1968. aasta piiblitõlkes: «meilt olete õppinud».

⁴ 1989. aasta Uues Testamendis: «kuidas teil tuleb käia».

⁵ 1989. aasta Uues Testamendis: «nõnda teie ju käitegi».

⁶ 1739. aasta Piiblis: «et teie veel täiemaks sate»; 1968. aasta piiblitõlkes: «kasvaksite veel täiuslikumaks».

Himude – ἐπιθυμίας – sõna ἐπιθυμία koosneb alalütlevast eessõnast ἐπί ja verbist θύω – «tapma», «surmama» – tulenevast sõnast θυμός – «kirg», «ägedus», «raev».⁷

Paganad – τὰ ἔθνη – sõna ἔθνος tuleneb tõenäoliselt sõnast ἔθω – «tava», «komme» – ja võib tähistada nii rahvahulka kui ka rahvast, rahvust, suguharu, samuti paganaid, paganarahvaid.

Ei tea midagi Jumalast – μὴ εἰδότες τὸν θεόν – võiks tõlkida ka: «ei ole ära tundnud Jumalat».⁸

Ei oleks üleastuja – τὸ μὴ ὑπερβαίνειν – võiks tõlkida ka «ei teeks ülekohut/liiga»

Petaks – πλεονεκτεῖν – sõna πλεονεκτέω koosneb sõnadest πλείων – «rohkem» – ja ἔχω – «omama» – ning tähendab eeskätt «[kellestki] rohkem omada tahtma/püüdma»⁹, «[kedagi] üle trumpama», «[kellegi arvel] kasu lõikama».¹⁰

Asjaajamises – ἐν τῷ πράγματι – sõnasõnalt: «selles asjas».¹¹

Tunnistanud – διεμαρτυράμεθα – sõna διαμαρτύρομαι tähendab «pühalikult tunnistama/kinnitama/vanduma/tõotama».

On hoolimatu – ὁ ἀθετῶν – sõna ἀθετέω koosneb eitavast eesliitest α ja sõnast τίθημι – «asetama», «paigutama», «seadma», «panema» – ning seda võiks tõlkida kui «kõrvale jätma», «hülgamma», «tagasi lükkama», ka «ära põlgama».¹²

Vaimu – τὸ πνεῦμα – sõna πνεῦμα tuleneb verbist πνέω – «hingama», «puhuma» – ja tähistab sarnaselt heebrea sõnale פּיּוּחַ nii vaimu, tuult kui ka hingeõhku.

Annab – on oluline, et sõna καὶ διδόντα – «andma» – on siin parasjagu toimuvat ja jätkuvat tegevust väljendavas oleviku ajavormis. Ehk võiks tõlkida: «annab üha».

⁷ Niisiis on himu midagi hävitavat, surmavat.

⁸ Väi: «ei ole näinud Jumalat». 1968. aasta piiblitõlkes: «ei tunne Jumalat».

⁹ Võib-olla üheksanda ja kümnenda käsu tähenduses.

¹⁰ 1989. aasta Uues Testamendis: «tüssaks». Sellele sõnale vastab ka piltlik väljend: «[kellegi] nahka üle kõrvade tõmbama».

¹¹ 1739. aasta Piiblis: «sesinnatse asja sees». Siin ei ole juttu mingist üleüldisest «asjaajamisest», mis on väga ekslik tõlge, vaid tegemist on ilmselt konkreetse jätkuga eelnevale salmile, s.t juttu on korratust seksuaalelust, sh abielurikkumisest, mis kujutab endast ülekohut kaasinimese suhtes.

¹² 1739. aasta Piiblis: «põlgab»; 1968. aasta piiblitõlkes: «hülgab».

Sisuline analüüs

Paulus juhatab 1. Tessaloonika kirja manitsuslik-õpetusliku osa sisse kolmanda peatüki lõpusalmidega: «Issand kasvatagu teie armastust ja tehku see rohkeks üksteise ja kõikide vastu, nii nagu see meilgi on teie vastu, et kinnitada teie südameid olema pühaduses laitmatud Jumala ja meie Isa palge ees, kui meie Issand Jeesus tuleb kõigi oma pühadega.» (1Ts 3:12j) Siin esiletoodud kahte olulisemat teemat – vennaarmastust ja pühadust – käsitleb apostel neljanda peatüki esimeses pooles (1Ts 4:1–12).

Eestikeelne tõlge «me palume ja keelitame teid» (1Ts 4:1) ei anna päriselt aimu originaali tungivusest: Paulus manitseb (lausa noomib) siin tessalooniklasi ning ootab neilt – või koguni nõuab neilt või nagu paluks neilt teenena – Jumalale meelepärast elu, kusjuures kindlasti mitte ainult ühekordse Jumala poole (või kristlikku usku) pöördumisena, vaid millegi alalise ja jätkuvana. Sellele viitab ka sõna περιπατέω, mida võib täiesti vabalt tõlkida «elama», ent mida oleks parem anda edasi sõnasõnaliselt, s.t «käima», kuna tegemist ei ole mitte lihtsalt [passiivse] olemisega, vaid [aktiivse] edasiliikumisega, kusjuures veelgi täiuslikumalt, veelgi külluslikumalt kui seni.

Järgnevalt nimetab Paulus korraldusi, mis ta on tessalooniklastele «Issandas Jeesuses andnud» (1Ts 4:2), tuues neist esile ühe: pühitsuse, mis saab alguse ja suurel määral ka seisneb hoidumises hoorusest. Võib-arvata, et kui apostel sel teemal siin niivõrd tõsiselt sõna võtab, hoiatades isegi, et tema korralduste hülgamine tähendab Jumala enda hülgamist ning toob kaasa Tema kättemaksu, siis oli selleks põhjust.

See ei pruugi tähendada, nagu oleks Tessaloonikas valitsenud eriline kõlblusetus, vaid tegemist võis olla ka tavapärase erinevusega roomlaste-kreeklaste ja juutide vaadetes abielule ja sugulisele läbikäimisele. Tõsi, on ka arvatud, et Pauluse teemakäsitlus võib olla seotud Tessaloonikas väidetavalt esimese sajandi keskpaiku levinud kabiiride – muistsete, algselt Früügia päritolu ja hiljem ka Kreekas austatud viljakusjumalate – kultusega, mille juurde võisid, nagu teistegi viljakuskultuste puhul teada, kuuluda mitmesugused sugulised rituaalid.¹³ Siinkohal võib mõelda aga ka Zeusi ja teiste vanakreeka jumaluste rohketele armuseiklustele.

Paulus seob seksuaalse kõlblusetuse (hooruse, rüveduse) ebajumalateenistuse ja tõelise Jumala mittetundmisega: kristlasteks saanud tessalooniklased ei tohiks elada enam «himude kires, nõnda nagu paganad, kes ei tea midagi Jumalast» (1Ts 4:5). Vastupidi, nad peavad hoidma sellest kaugele ning «oma astjat pühitsuses ja aus» pidama (1Ts 4:4). Juba kirikuisad on arutletud, mida või keda apostel peab siin silmas «astja» all, kas omaenda ihu (Tertullinus, Johannes Kuldsuu) või naist/abikaasat (Augustinus). Viimast on põhjendatud nt 1. Peetruse kirjaga (vt 1Pt 3:7), samas Pauluse enda kirjad taoliseks tõlgenduseks alust ei anna.

¹³ Tegemist on hüpoteesiga, millel näib olevat rohkem vastaseid kui pooldajaid.

Niisiis näib pigem tõenäoline, et Paulus mõistab «oma astja puhtuses ja aus» pidamise all omaenda puhtuse – kõnealuses kontekstis eeskätt seksuaalse puhtuse – hoidmist. Samamoodi tuleb ilmselt tõlgendada ka neljanda peatüki kuuendat salmi, mille eestikeelsetest tõlgetest näib adekvaatseim olevat 1739. aasta oma: «Et ükski ei te üllekohto, egga petta omma wenda sesinnatse asja sees.» Esmajärjekorras peab apostel siin arvatavasti silmas abielurikkumist, mis on ilmselgelt ülekohtune venna suhtes (s.t selle suhtes, kelle abikaasaga abielu rikutakse) ning kujutab endast mitte ainult tema petmist, vaid ka n-ö talle kuuluva himustamist (s.t mitte ainult kuuenda, vaid ka üheksanda-kümnenda käsu rikkumist).

Ülekohtune ja keelatu himustamine (tapvate himude kires põlemine ning seeläbi nii omaenda kui ehk ka teise inimese hinge hukka saatmine) on seegi, kui tegemist ei ole mitte abielurikkumise, vaid mõnd muud sorti lubamatu seksuaalse läbikäimisega. Selliselgi juhul eksitakse nii teise inimese vastu, kellelt seeläbi midagi (näiteks süütu või puhas südametunnistus) röövitakse, kui ka Jumala vastu, kellelt saadud andi väärkasutatakse.

Paulus kinnitab, lausa tunnistab või töötab pidulikult, et Issand maksab kõige säärase eest kätte. Originaalis öeldakse sõnasõnalt, et «Issand on kättemaksja kõige selle eest» (ἔκδικος κύριος περὶ πάντων τούτων), kusjuures sõna ἔκδικος – «kättemaksja» – tähendusvarjundiks on halastamatu karmusega karistamine. Võib küsida, kuidas see saab nii olla, miks peaks Jumal kedagi lausa halastamatult karistama – Paulus vastab: sellepärast, et Jumala korralduste hülgamine tähendab Tema enda hülgamist, Temast lahtiütlemist, ja kes kaotab Jumala, see kaotab ka halastuse ja andeksandmise.

Jumal ei taha inimest hülgata. Vastupidi, Jumal annab (jätkuvalt, pidevalt) inimesse oma Püha Vaimu, s.t teeb inimese omaenda eluasemeks, oma templiks (1Kr 3:16), ning seetõttu peab inimene meeles pidama, et ta ei ole mitte iseenda, vaid Jumala päralt (1Kr 6:19). Jumala tempel ei sobi kokku ebajumalatega (2Kr 6:16), nagu seda ei tohi ka kõlvatusega rüvetada, sest «kui keegi rikub Jumala templi, siis Jumal rikub ka tema, sest Jumala tempel on püha, ja see olete teie» (1Kr 3:17).¹⁴

Kirjas roomlastele ütleb Paulus, et Püha Vaimu läbi on meie südamesse valatud Jumala armastus (Rm 5:5), ning armastuse teemaga jätkab ta ka 1. Tessaloonika kirjas: «Aga vennaarmastusest ei ole vaja teile kirjutada, sest Jumal on teid endid õpetanud armastama üksteist.» (1Ts 4:9) – nagu ta ka kõnealust kirjalõiku sisse juhatades ütles: «Issand kasvatagu teie armastust ja tehku see rohkeks üksteise ja kõikide vastu, nii nagu see meilgi on teie vastu.» (1Ts 3:12) See oli Pauluse enda armastus tessalooniklaste vastu, mis pani ta neile neid ehk raskeidki sõnu kirjutama, et nad ei heituks (vrd 1Ts 3:3), vaid, olles pöördunud ebajumalaist teenima elavat ja tõelist Jumalat (1Ts 1:9), püsiksid Issandas (1Ts 3:8) ning leiaksid igavese pääste Issanda Jeesuse Kristuse läbi (vrd 1Ts 5:9).

¹⁴ Ebajumalateenistuse ja kõlvatuse seosele osutab ka Rm 1:22–32.

Jutluseks

Paastuaja teine pühapäev kannab ladinakeelset nime *Reminiscere* – «Tuleta meelde». Selle aluseks on pühapäeva missa algussalm: «Tuleta meelde, Issand, oma halastust ja heldust, sest need on maailma ajastu algusest!» (Ps 25:6) Niisiis on paastuaja teise pühapäeva keskseks teemaks mitte niivõrd «Palve ja usk», nagu seisab EELK Kirikukäsiraamatus, vaid Jumala halastus ja heldus.

EELK Kirikukäsiraamatu lugemiskava järgi on paastuaja teise pühapäeva esimese lugemisaasta Evangeeliumiks (Mt 15:21–28) Jeesuse kohtumine Kaanani naisega, kes palus Teda oma kurjast vaimust vaevatud tütre pärast ning keda Jeesus esialgu justkui ei tahtnud aidata, kuna tegemist oli paganaga, ent kelle usku Jeesus hiljem suureks kiitis. Arvatavasti pärineb siit ka pühapäeva teema «Palve ja usk».

Esimese lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks (2Aj 20:1–9) on Juuda kuninga Joosafati palve, milles kuningas anub, et Jumal kaitseks oma rahvast ja maad teda ähvardava ülekaaluka vaenlase vastu.

Vana Testamendi lugemise ja Evangeeliumi sidumine Epistliga on üsna keeruline, kuna Epistel keskendub eeskätt Jumalale meelepärasele elule, kusjuures otseselt ühes konkreetsetes inimelu valdkonnas. Seoseks võiks olla enda täielik usaldamine Jumala kätte (Vana Testamendi lugemine¹⁵) ning vastuvaidlematu ja alandlik allutamine Tema tahtele (Evangeelium), pidades meeles, et vastupidine – s.t Jumala käskude hülgamine – tähendaks Jumala enda hülgamist, millel on hukatuslikud tagajärjed, kuna meie jaoks saaks Jumalast Püha Vaimu läbi meie südames elava armastuse asemel sel juhul hoopis halastamatu kättemaksja.¹⁶

Jutluse võib ehitada üles näiteks järgmiste punktidenä:

1. Apostel Pauluse esimene kiri tessalooniklastele on varaseim meieni säilinud Pauluse kiri, võib-olla varaseim Uue Testamendi kirjutis üldse. See on läkitatud väga noorele, mitmesugustesse katsumustesse sattunud ja enamuses endistest paganatest koosnevale kogudusele, kelle üle Paulus on väga rõõmus, kelle eest ta on tänulik, ent kelle pärast ta on ka mures. Mures nii seetõttu, et Tessaloonika noored kristlased ei pruugi neid tabanud katsumuste tõttu püsima jääda, kui ka selle pärast, kas nad ikka on suutelised kogu oma varasema, kristliku usu ja õige jumalatundmisega vastuolus oleva elu täielikult ja lõplikult seljataha jätma.

¹⁵ Üheks seoseks on ka 2Aj 20:9, mis osutab templile kui paigale, kus me palume ja ootame Jumala abi. Kristlase ihu on Jumala tempel, mida ei tohi rüvetada hoorusega.

¹⁶ Jumal on nagu tuli, mis annab elu ja soojendab, ent võib ka tuhaks põletada: «Olgem siis tänulikud, et me saame kuningriigi, mis ei kõigu, ja teenigem seepärast Jumalat Talle meelepäraselt allaheitlikkuse ja aukartusega; sest meie Jumal on neelav tuli!» (Hb 12:29j)

2. Üheks oluliseks teemaks, millele Paulus keskendub, on seksuaalne puhtus. Vastupidine, kõik see, mille üldnimetuseks on hoorus, on vastuolus Jumala tahtega ning rüvetab inimest. Jumal tahab, et inimene käiks puhtuses ja pühaduses – eeskätt inimese enda pärast, kuna end hoorusega rüvetades inimene esiteks ei kohtle iseennast ega oma kaasinimesi vajaliku au ja väarikusega ning teiseks teotab Jumalat, lausa hülgab Jumala. Viimase tulemuseks on Jumala «kättemaks», mis seisneb Jumalast (ja Tema armastusest) ilmajäämises. Inimene saabki selle, mida ta on tahtnud: kes hülgab Jumala, see jääbki Jumalast ilma.
3. Kahtlemata ei taha Paulus motiveerida ei tessalooniklasi ega meid üksnes hirmuga kättemaksu, karistuse, Jumalast ilmajäämise ja igavese hukatuse ees. Vastupidi, apostel julgustab meid armastuse ja päästelootusega.¹⁷ Aga ta tahab, et me võtaksime oma kutsumust tõsiselt ning peaksime ennast Jumala armu hoolde usaldades meeles, et selle juurde kuulub ka kuuletumine Tema käskudele, kogu oma elu (sh ka oma ihu ja selle puhtuse) Jumalale pühitsemine ning Temale meelepärasel elus käimine – jätkuvalt ning üha ja üha täielikumalt.

¹⁷ «Aga meie, kes me oleme päeva lapsed, olgem kained, rõivastatud usu ja armastuse kaitserüüga ning päästelootuse kiivriga, sest Jumal ei ole meid asetanud viha alla, vaid pääste saamiseks meie Issanda Jeesuse Kristuse läbi, kes meie eest on surnud, et meie, kas me oleme ärkvel või magame, üheskoos Temaga elaksime. Seepärast julgustage üksteist ja igaüks kosutagu teist, nagu te seda teetegi!» (1Ts 5:8–11)